

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О.М. Бекетова

СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Ректор

В.М. Бабасв

2014 р.

ФІЗИКО-ХІМІЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ВОДИ

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни за вибором

підготовки бакалавра

галузі знань 0601 "Будівництво та архітектура"

напряму 6.060103 "Гідротехніка (водні ресурси)"

Стандарт чинний з дати затвердження

Харків - ХНУМГ - 2014

РОЗРОБЛЕНО: Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова,

КАФЕДРА хімії

РОЗРОБНИК: к.х.н., доц. Мураєва О.О.

ЗАВДУВАЧ КАФЕДРИ Ганна - (доц. Панайотова Т.Д.)
“27” серпня 2014 р., протокол № 1

Схвалено **випусковою** кафедрою водопостачання, водовідведення і очищення
вод. Протокол №1 від “28” серпня 2014 р.

Завідувач випускової кафедри С.С. Душкін (проф. Душкін С.С.)

Програма відповідає формі Програми навчальної дисципліни, що затверджена
Наказом по ХНУМГ ім. О.М. Бекетова від 24 лютого 2014 р. № 46-01.

Методист НМВ Солнышкін (Солнышкін) “21” вересня 2014 р.

Обговорено та рекомендовано до затвердження науково-методичною радою
факультету інженерної екології міст

Голова науково-методичної ради В.О. Ткачов (доц. Ткачов В.О.)

09 вересня 2014 р., протокол № 1

Цей стандарт не може бути тиражований або відтворений будь яким способом без письмової
згоди ХНУМГ

© ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2014

© О.О. Мураєва, 2014

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Фізико-хімічні методи аналізу води» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.060103 "Гідротехніка (Водні ресурси)", навчальним планом передбачено фахове спрямування "Раціональне використання водних ресурсів"

Предметом вивчення навчальної дисципліни є оволодіння теорією та практикою методів фізико-хімічного аналізу.

Міждисциплінарні зв'язки:

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на:	На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються:
Хімія	Виробнича практика з отримання робочої професії «хімік-лаборант»
Аналітична хімія	Хімія води
Вища математика	Спецдисципліни навчального плану
Фізика	

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів (ЗМ):

ЗМ 1. Оптичні методи аналізу.

ЗМ 2. Електрохімічні методи аналізу.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є:

- отримання загального уявлення про склад об'єктів навколишнього середовища та наявність у водах речовин-забруднювачів і токсикантів;
- оволодіння базовими знаннями з різних фізико-хімічних методів аналізу об'єктів природного середовища;
- освоєння сучасних фізико-хімічних методів в рішенні конкретних практичних задач з аналізу води;
- вміння оптимально вибирати відповідний метод аналізу при визначенні того чи іншого показника якості води;
- вміння інтерпретувати та опрацьовувати результати експерименту.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- навчити студентів навичкам роботи в хімічній лабораторії;
- набуття практичних навичок проведення хімічного і фізико-хімічного аналізів й роботи з певними приладами та обладнанням;
- навчити студентів проводити математичну обробку результатів прямих і опосередкованих вимірювань.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- правила техніки роботи в хімічній лабораторії;
- теоретичні основи головних фізико-хімічних методів аналізу;
- головні етапи проведення кожного фізико-хімічного методу аналізу;
- специфіку використання різних методів аналізу в аналізі води.

вміти:

- користуватися сучасною літературою з фізико-хімічних методів аналізу, державними та міжнародними стандартами з аналізу води;
- визначати головні критерії, за допомогою яких здійснюється вибір методу аналізу;
- кількісно визначати фізичні та хімічні показники якості води;
- проводити статистичну обробку результатів аналізу і робити висновки;
- розв'язувати розрахункові задачі.

мати компетентності:загальнокультурні (ЗК):

- розуміння ролі природничих наук (фізико-хімічних методів аналізу в тому числі) у формуванні наукового світогляду;
- розуміння ролі природничих наук (фізико-хімічних методів аналізу в тому числі) у формуванні наукового світогляду;
- здатність орієнтуватися в умовах певної виробничої діяльності та адаптуватися в нових умовах;
- уміння приймати нагальні рішення;
- здатність до самостійного здобуття хімічних знань з різних джерел інформації;
- володіння комунікативною культурою і застосування її у процесі вирішення практичних завдань;

професійні (ПК):

- здатність розпізнавання хімічних аспектів стану довкілля;
- здатність працювати на сучасній науковій апаратурі при проведенні лабораторних досліджень;
- знання основних етапів і закономірностей проведення фізико-хімічного аналізу водних середовищ;
- володіння теорією і навичками практичної роботи при здійсненні фізико-хімічного аналізу;
- уміння аналізувати наукову літературу з метою вибору напрямку дослідження;
- уміння самостійно складати план проведення певного дослідження;
- здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології для виконання завдань з аналізу об'єктів навколишнього середовища, статистичної обробки результатів наукових експериментів;
- здатність професійно аналізувати отримані результати, робити необхідні висновки, представляти отримані в дослідженнях результати у вигляді звітів і наукових публікацій, формулювати пропозиції.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 години 3 кредити ЄКТС.

1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1. Фізико-хімічні методи аналізу води (3 кредити ЄКТС / 108 год.)

Змістовий модуль 1. Оптичні методи аналізу. (1,5 кредити ЄКТС / 54 год.)

Тема 1. Оптичні методи аналізу та їх класифікація. Шкала електромагнітного випромінювання. Молекулярно-абсорбційна спектроскопія. Фотометричний аналіз. Спектри поглинання та пропускання однорідними системами. Закон поглинання випромінювання Бугера-Ламберта-Бера, межі його виконання. Оптична густина розчину. Молярний коефіцієнт поглинання та фактори, що на нього впливають. Фотометричні реакції. Візуальна колориметрія та принципи її проведення на прикладі якісного й напівкількісного визначення іонів Cu^{2+} та NH_4^+ .

Тема 2. Фотоелектроколориметрія. Спектрофотометрія. Прилади для вимірювання поглинання випромінювання – фотоелектроколориметрія (ФЕК), спектрофотометри (СФ). Головні вузли і блок-схема приладів. Методи визначення концентрації у фотоелектроколориметрії: метод градуйованого графіка, метод домішок, метод порівняння оптичної густини стандартного і досліджуваного розчинів, метод визначення за середнім значенням молярного коефіцієнта поглинання. Принцип вибору світлофільтрів і кювет. Використання фотометричного аналізу: визначення вмісту іонів Cu^{2+} , Fe^{2+} , Fe^{3+} , NH_4^+ , NO_2^- тощо.

Тема 3. Нефелометрія. Турбідиметрія. Сутність методів. Особливості і головні принципи використання в аналізі води: визначення вмісту сульфат-, хлорид-іонів та каламутності води.

Тема 4. Рефрактометрія. Заломлення світла. Показник заломлення світла й фактори, що на нього впливають. Вимірювання показника заломлення. Повне внутрішнє відбиття. Застосування рефрактометрії для визначення чистоти сполук, їх ідентифікації та концентрації у воді.

Змістовий модуль 2. Електрохімічні методи аналізу (1,5 кр. ECTS/36 год.)

Тема 5. Електрохімічні методи аналізу та їх класифікація. Кондуктометрія. Електрична провідність розчинів. Питома і еквівалентна електропровідність. Залежність питомої електропровідності від концентрації для сильних і слабких електролітів. Електрохімічна комірка. Визначення сталої комірки. Використання прямої кондуктометрії для визначення солемісту води.

Тема 6. Кондуктометричне титрування. Криві титрування сильною кислотою сильним лугом, слабкою кислотою сильним лугом, суміші слабкої і сильною кислотою сильним лугом. Визначення точки еквівалентності та концентрацій речовин.

Тема 7. Потенціометрія. Сутність метода. Електродний потенціал. Рівняння Нернста. Електроди та їх класифікація. Вимоги до електродів. Будова скляного електрода. Калібрування скляного електрода. Пряма потенціометрія.

Визначення рН розчину.

Тема 8. Потенціометричне титрування. Способи визначення точки еквівалентності. Види потенціометричного титрування (кисотно-лужне, комплексонометричне, окисно-відновне, осаджувальне). Автоматичне титрування. Практичне використання методу в аналізі води.

Індивідуальні завдання:

денна форма - не передбачена

заочна форма - контрольна робота

3. Рекомендована література

1. Петрухин О.М. Практикум по физико-химическим методам анализа: учебник. / Петрухин О.М. – М.: Химия, 1987.- 245 с.

2. Васильев В.П. Аналитическая химия. Часть 2. Физико-химические методы анализа: учебник. / Васильев В.П. – М.: Высшая школа, 1989.-384 с.

3. Харитонов Ю.Я. Аналитическая химия (аналитика). Кн.2. Количественный анализ. Физико-химические (инструментальные методы анализа): учебник. /Харитонов Ю.Я. - М.: Высшая школа, 2001.-559 с.

4. Дорохова Е. Н. Аналитическая химия. Физико – химические методы анализа: учебник. /Е. Н. Дорохова, Г. В. Прохорова. – М. Высшая школа, 1991.- 256 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання

При вивченні дисципліни використовується два види контролю: *поточний і підсумковий*.

Поточний контроль використовують для контролю засвоєння конкретної теми на відповідних лабораторних заняттях. При цьому можуть застосовуватися наступні засоби контролю знань студентів:

- опитування (індивідуальне і фронтальне);
- письмове тестування знань;
- комп'ютерне тестування;
- захист лабораторних робіт;
- перевірка виконання вправ і задач з самостійної підготовки до лабораторних робіт;
- контроль практичних навичок;
- виконання індивідуального завдання (ІЗ);
- написання підсумкової контрольної роботи (ПКР) з відповідного змістового модулю.

Підсумковий контроль успішності студентів з дисципліни є інтегральним і виставляється за 100-бальною шкалою з урахуванням оцінок за засвоєння окремих змістових модулів. Студент здобуває залік автоматично в разі зарахування всіх лабораторних робіт, виконання всіх контрольних робіт і сумарного набрання за всіма видами занять більше 60% балів.

Якщо студент не набирає більше 60% від загальної суми балів (не відпрацював чи не захистив деякі лабораторні роботи, не виконав чи незадовільно виконав ту чи іншу контрольну роботу з певного змістового модулю), то він повинен усунути ці недоліки й тільки після здобування певної суми балів, що перевищує 60%, може отримати залік. Якщо студент бажає підвищити оцінку, він повинен пройти підсумковий контроль у вигляді підсумкової контрольної роботи.

Студенти-заочники отримують залік за наявності правильно виконаної підсумкової контрольної роботи з усіх змістових модулів і відпрацьованих лабораторних робіт.

АНОТАЦІЯ

Мета вивчення дисципліни – дати загальне уявлення про склад об'єктів навколишнього середовища та наявність у водах речовин-забруднювачів і токсикантів; засвоєння теоретичних основ фізико-хімічних методів аналізу. Дисципліна "Фізико-хімічні методи аналізу води" є базовою для проведення практики з аналізу води, подальшого вивчення курсу хімії води та профільюючих дисциплін з водопідготовки та водовідведення.

Задача вивчення дисципліни – навчити студентів навичкам роботи в хімічній лабораторії, ознайомити їх із сучасними методами фізико-хімічного аналізу природних і стічних вод, а також з елементами контролю процесів обробки води.

Предмет вивчення дисципліни – вивчення фізико-хімічних методів аналізу, їх використання в дослідженнях і розв'язуванні конкретних задач за фахом РВВР.

Змістові модулі: оптичні методи аналізу; електрохімічні методи аналізу.

АННОТАЦІЯ

Цель изучения дисциплины - дать общее представление о составе объектов окружающей среды и наличии в водах загрязняющих и токсических веществ; усвоение теоретических основ физико-химического метода анализа. Дисциплина является базовой для проведения практики по анализу воды, дальнейшего изучения курса химии воды и профилирующих дисциплин по водоподготовке и водоотведению.

Задача изучения дисциплины - научить студентов навыкам работы в химической лаборатории, ознакомить их с современными методами физико-химического анализа природных и сточных вод, а также с элементами контроля процессов обработки воды.

Предмет изучения дисциплины - изучение физико-химических методов анализа, их использование в исследованиях и решении конкретных задач по специальности РВВР.

Содержательные модули: оптические методы анализа; электрохимические методы анализа.

ABSTRACT (ANNOTATION)

The purpose of the discipline: to give overview about the composition of objects environment and the presence of pollutants in waters and toxic substances; assimilation of the theoretical foundations of the physico-chemical methods of analysis. Discipline is the base for the practice of water analysis, further study of the course water chemistry majors water treatment and disposal.

Object of the discipline : to teach students how to work in a chemistry laboratory, to familiarize them with modern methods of physical and chemical analysis of natural and waste water, as well as elements of the control water treatment processes.

Subject of the discipline: the study of physical and chemical methods of analysis, their use in research and solve specific problems.

Content module: optical methods of analysis; electrochemical methods of analysis